

Universiteit
Leiden
The Netherlands

**Hoe te leven: klassiek of modern? Aristoteles en Hobbes
vergeleken: een filosofische vergelijking tussen het
klassieke en het moderne mens-, wereld- en
samenlevingsbeeld**

Külcü, H.

Citation

Külcü, H. (2024, May 29). *Hoe te leven: klassiek of modern? Aristoteles en Hobbes vergeleken: een filosofische vergelijking tussen het klassieke en het moderne mens-, wereld- en samenlevingsbeeld*. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/3755736>

Version: Publisher's Version

License: [Licence agreement concerning inclusion of doctoral thesis in the Institutional Repository of the University of Leiden](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/3755736>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Deel II

De Wereld

Inleiding tot de Wereld

Het voorgaande vergelijkende hoofdstuk heeft niet tot uitsluitel geleid. Ook niet na een nadere bestudering van de hobbesiaanse argumenten voor het egalitaire standpunt. Deswege zullen wij in deel II moeten graven naar de diepste principes van de beide mensbeelden. Dus naar de assumpties wat betreft het werkelijkheids- en natuurbeeld. Op dit ontologische niveau zullen wij ontdekken waaraan de divergenties ten diepste ontspringen. Wat 'is'? Wat is 'reëel'? Wat is de 'werkelijkheid'? Waaruit bestaat de Wereld?

Wat betreft de moderne denker klinkt het antwoord ons vertrouwd. Wat bestaat is materie en bewegingskracht. Wat bestaat is concreet, zichtbaar en meetbaar. Alles buiten deze categorieën is onwerkelijk. De klassieke denker veronderstelt daarentegen dat waarden en idealen eveneens tot het meubilair van de werkelijkheid behoren. Idealen en waarden zijn echter anders dan materiële dingen en krachten niet concreet, zichtbaar noch lokaliseerbaar in tijd en ruimte. Beide realiteitsopvattingen kunnen echter niet tegelijk waar zijn.

Omdat de moderne ontologieopvatting eigentijds en vertrouwd is, zullen wij in het volgende hoofdstuk de focus vooral leggen op de ontologische uitgangspunten van de klassieke positie. Die ontologie staat het verst van ons af. En vanuit ons eigentijds perspectief is deze op het eerste oog ook ontologisch vergaand, zelfs exorbitant te noemen.

Deel II vormt een drieluik. Reden hiervan is dat het klassieke standpunt drie belangrijke uitgangspunten bevat. (Ia) Ten eerste dat algemene idealen bestaan. Algemene idealen zijn reëel doch niet zintuiglijk waarneembaar, concreet, beweeglijk of materieel van aard. En dus evenmin meetbaar. (Ib) Buitendien behelst het klassieke standpunt meer specifiek nog dat er van nature een Ideaal van de Mens is. Dus een algemene menselijke *telos* (II) die de Rede herbergt als doel en waarde in zichzelf. Hiermee wordt tevens verondersteld dat de taligheid onderdeel is van dit Ideaal. Want zonder taal is het hogere en complexere denken en het diepere inzicht niet ten volste mogelijk, zo luidt de stelling. (III) Ten slotte onderstelt de klassieke zienswijze dat voortreffelijke karakterhoudingen als de Rechtvaardigheid, Moed, Vrijgevigheid en wat dies meer zij, onderdeel uitmaken van dit geestelijke Ideaal en dat zij dus eveneens intrinsiek waardevol zijn.

De moderne visie bestrijdt elk dezer stellingnamen. Elk van deze drie te bewijzen stappen zullen wij daarom in onze vergelijking moeten nalopen. Wij zullen de visies van beide denkers in een dialoog plaatsen en hun argumenten met

open vizier bezien en wegen. Logisch-argumentatief bezien geldt, als de verlichtingsdenker ook maar één van de drie klassieke uitgangspunten weerlegt, de klassieke visie ondermijnd is. We zullen echter zien dat de klassieke zijns-, natuur- en werkelijkheidsopvatting als de meest overtuigende uit de vergelijking komt.

Omwille van de overzichtelijkheid zullen wij in deel II van de proeve elk van de klassieke aannames in een afzonderlijk hoofdstuk behandelen. In hoofdstuk 5 richten wij ons op de eerste klassieke aanname dat Idealen tot de realia behoren. In hoofdstuk 6 staat de vraag centraal of het Intellect hiërarchisch van aard is, en of deze intrinsiek waardevol is. In hoofdstuk 7 gaan we na of de karakterwaarden als de Moed, Matigheid en Rechtvaardigheid etc. tot het menselijke *telos* behoren. Dit alles dus nog steeds indachtig de vraag of het hiërarchische zielenbeeld van de klassieken dan wel het egalitaire geestesbeeld van de modernen ons kan overtuigen.